

Prevenir l'abandonament dels estudis a la **formació professional:** Orientacions i propostes

Universitat
de les Illes Balears

Departament
de Pedagogia Aplicada
i Psicologia de l'Educació

Irie
Institut de Recerca
i Innovació Educativa
UR - GOB

Laboratori
de Recerca
i Innovació
en Formació
Professional

MINISTERIO
DE CIENCIA
E INNOVACIÓN

G CONSELLERIA
D'EDUCACIÓ, UNIVERSITAT
I RECERCA
B DIRECCIÓ GENERAL
DE FORMACIÓ PROFESSIONAL
I ENSENYAMENTS
ARTÍSTICS SUPERIORS

Direcció

Carme Pinya Medina
Francesca Salvà Mut

Coordinació

Carme Rosselló Rosselló

Autoria

Carme Pinya Medina
Francesca Salvà Mut
Carme Rosselló Rosselló
Elena Quintana Murci
Antoni Cerdà Navarro
Miquel F. Oliver Trobat
Jaume Sureda Negre
Teresa Adame Obrador

Gravació i edició audiovisual

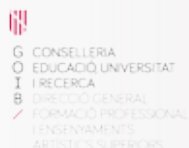
Paco Albuquerque

Revisió lingüística

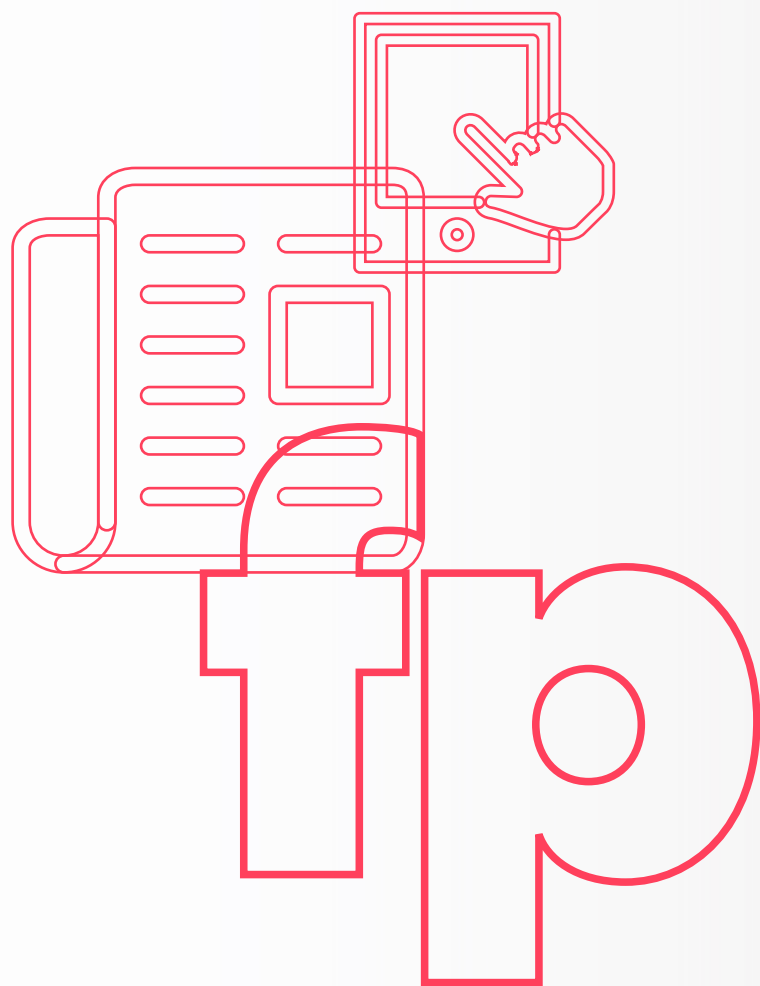
Servei lingüístic de la Universitat de les Illes Balears

Disseny Gràfic

Estudi Toni Bauzà

Prevenir l'abandonament dels estudis a la **formació** **professional:** Orientacions i propostes

Índex

Presentació	4
Agraïments	5
INTRODUCCIÓ	6
PRIMERA PART	7
→ Problemàtica i causes de l'abandonament dels estudis de formació professional	7
SEGONA PART	9
→ Orientacions i estratègies per a prevenir l'abandonament dels estudis de formació professional	9
→ Experiències d'èxit	11
→ Propostes d'actuació	16
REFERÈNCIES	26

Presentació

La recerca educativa és un instrument cada cop més important per a una bona governança educativa i la presa de decisions basada en evidències. Aquesta guia és fruit de l'excel·lent projecte de recerca *Itinerarios de éxito y abandono en la formación profesional del sistema educativo (IEAFP)* dirigit per la Dra. Francesca Salvà Mut i el seu equip, als qui els hi felicito per l'esforç i professionalitat demostrada.

També vull agrair la tasca de l'Institut d'Investigació i Innovació Educativa de la Universitat de les Illes Balears, la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca del Govern de les Illes Balears i a cadascú dels 17 centres que heu participat per fer possible la recerca. Aquesta guia ens facilita noves evidències perquè la comunitat educativa, el professorat i la política educativa actuem junts a l'hora d'exemplar el dret a l'educació i prevenir l'abandonament dels estudis, en aquest cas de la formació professional. La recerca identifica un terç de l'alumnat que abandona entre primer i segon curs a Balears, com a punt final de trajectòries difícils i de repeticions.

La nova llei educativa (LOMLOE) inclou noves mesures que posen l'alumne al centre del sistema, redueix les repeticions i reforça els suports i l'atenció més personalitzada per aquells amb dificultats i més vulnerables. Alhora facilita un marc més flexible a la

formació professional per a reforçar l'èxit de tot l'alumnat. El sistema ha de fer el màxim d'esforç inclusiu i d'innovació pedagògica perquè cap alumne quedi enrere, desmotivats i sense orientació davant el seu futur.

Com a país no ens podem permetre perdre cap talent i, menys en la formació professional. La FP és garantia d'ascensor social, d'ocupabilitat i de progrés per a les persones i l'economia. És una inversió estratègica que estem impulsant des del Ministeri amb el Pla de Modernització (2020-2023) ben finançat. Per l'any 2021, destinem 654 milions a la FP del sistema educatiu, un increment que es triplica respecte l'any anterior.

Amb la LOMLOE els centres guanyen en autonomia pedagògica, el treball del professorat serà més inter-disciplinari i l'aprenentatge de l'alumnat més competencial. Les bones pràctiques que trobareu en aquesta guia són una mostra de com millorar una FP més centrada en l'alumne i en la recuperació del vincle emocional per a continuar aprenent al llarg de la vida.

Isabel Celaá

Ministra de Educación y Formación Profesional

Agraïments

Aquesta guia és el resultat del projecte *Itinerarios de éxito y abandono en la formación profesional del sistema educativo de nivel 1 y 2* (IEAFP) (ref. EDU203-42854) (2014-2018), finançat, en la convocatòria d'ajudes a projectes d'R+D+I orientada als reptes de la societat, pel Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat, l'Agència Estatal d'Investigació i el Fons Europeu de Desenvolupament Regional.

La participació i implicació dels centres educatius ha fet d'aquesta guia una realitat. Cal destacar els centres que hi apareixen de manera visible: IES Sa Colomina, Cooperativa Jovent, Cooperativa d'ensenyament Es Liceu i Centre Integrat de Formació Professional (CIFP) Son Llebre. Escau de referir-se també a altres centres que hi han participat a través d'un «grup estable» (format per IES Francesc de Borja Moll, IES Josep Sureda i Blanes, IES Juníper Serra, IES Pau Casesnoves, IES Berenguer d'Anoia, IES Puig de sa Font, CIDE, IES Felanitx, IES Politècnic, IES Manacor, CIFP Nauticopesquera, IES Llorenç Garcias i Font, CEPA Borja Moll) configurat al llarg de tot el projecte, en el qual hem compartit reflexions, dilemes, interrogants, però també certeses, i que, sobretot, ens han permès establir lligams amb la realitat de les aules i enriquir aquest document per acostar-lo a la comunitat educativa. També, és necessari fer extensius aquests agraïments a tots els professors i professores de formació professional que en qualche moment han participat en seminaris, grups de discussió, sessions formatives i en multitud de debats i intercanvis, fent que el seu discurs sigui present en totes i cada una de les idees d'aquesta guia.

Es tracta de professorat dels centres IES Francesc de Borja Moll, IES Josep Sureda i Blanes, IES Juníper Serra, IES Pau Casesnoves, IES Berenguer d'Anoia, IES Puig de sa Font, CIDE, IES Felanitx, IES Politècnic, IES Manacor, CIFP Nauticopesquera, IES Llorenç Garcias i Font, CEPA Borja Moll.

Agrair a la Direcció General de Formació Professional i Ensenyaments Artístics Superiors de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca del Govern de les Illes Balears, i més concretament a la senyora Maria F. Alorda i al senyor Lluc Mas, en els quals sempre hem trobat el suport necessari.

Volem agrair també a l'Institut d'Investigació i Innovació Educativa de la Universitat de les Illes Balears que hagi finançat l'edició d'aquesta guia.

Finalment, cal destacar la feina de Paco Albuquerque, qui ha dut a terme la tasca de gravació i edició dels vídeos, element essencial d'aquesta guia. Gràcies a la seva mirada, davant i darrere la càmera, a través de la qual ens hem acostat a la realitat dels centres.

Introducció

Amb aquesta guia es pretén posar a l'abast del professorat i dels centres de formació professional orientacions i recursos per a prevenir l'abandonament dels estudis per part de l'alumnat.

La guia s'organitza en dos apartats. El primer se centra en analitzar la problemàtica i les causes de l'abandonament dels estudis a la formació professional, tot centrant-nos en dades de les Illes Balears obtingudes en el marc del projecte IEAFP. En el segon apartat es desenvolupen aspectes de la intervenció educativa amb evidències que poden prevenir dit abandonament, prenent com a referència principal les pràctiques educatives dels centres.

Primera part

Problemàtica i causes de l'abandonament dels estudis de formació professional

L'abandonament dels estudis per part de l'alumnat abans d'obtenir la titulació afecta els diferents nivells educatius. Si bé en tots els casos implica malbaratament dels recursos, quan es produeix en alumnat amb baix nivell educatiu (això vol dir que no té cap titulació o que té, com a màxim, el títol de graduat en Educació Obligatoria - GESO), el fet és encara més greu.

La societat actual és complexa, tecnològica, global, canviant i profundament desigual. Aquestes característiques exigeixen encarar canvis continuats, entre aquests, els que es produeixen en el món del treball, amb el sorgiment de noves ocupacions i la transformació de les existents. En aquest context es considera que el nivell educatiu corresponent a l'educació secundària superior (batxillerat o formació professional de grau mitjà) és el mínim imprescindible per poder prendre decisions fonamentades i accedir als drets de la ciutadania, així com per al desenvolupament econòmic i social. Més concretament, i d'acord amb l'Estratègia Europa 2020, l'any 2020 el 90% de la població de 18 a 24 anys (el 85% en el cas espanyol) ha de tenir un títol corresponent a l'educació secundària superior o bé ha d'estar formant-se (Comissió Europea, 2010).

La contribució de la formació professional (FP) a l'increment del nivell educatiu de la població jove i, per tant, al desenvolupament social i econòmic està ben contrastada. En el cas de les Balears, hi ha un ampli consens sobre el seu paper estratègic en el context de l'augment dels requeriments d'especialització, fins i tot en professions i sectors caracteritzats per una àmplia oferta de llocs de treball poc qualificats, així com per fer possible una evolució del sistema productiu cap a un de més sostenible ambientalment i socialment (Govern de les Illes Balears, 2018; Salvà-Mut et al., 2019).

La recerca sobre els itineraris d'èxit i abandonament de l'FP de l'alumnat de les Balears evidencia taxes elevades d'abandonament dels estudis elevades. L'evolució de les dades d'abandonament de l'FP (vegeu la taula I) mostra que al cap de pocs mesos d'iniciar la formació ja hi ha una part de l'alumnat que ha pensat deixar-la. La xifra real d'abandonament és encara superior, de manera que entre el primer i el segon curs, al voltant d'un de cada tres alumnes abandona els estudis, i al cap de tres anys d'iniciar-los aquest percentatge augmenta, tot arribant a més de la meitat a la formació professional bàsica (FPB) i és superior al 40% a la formació professional de grau mitjà (FPGM) (Cerdà-Navarro et al., 2020; Salvà-Mut, 2018).

Abandonament	FPB	FPGM
Han pensat abandonar (2-3 mesos després de l'inici)	21,6 %	22,5 %
Entre 1r i 2n (dades dels centres)	31,9 %	29,7 %
Després de tres anys (dades dels centres i resultats dels qüestionaris)	54,6 %	43,9 %

Taula I. Abandonament dels estudis de FPB i de FPGM.¹ Font: Cerdà-Navarro et al., 2020; Salvà-Mut, 2018

L'abandonament dels estudis no es pot entendre com un esdeveniment puntual, sinó que és el resultat d'un procés llarg i complex, en el qual interactuen molts de factors (Rumberger, 2011).

En els estudis d'FPB i d'FPGM el procés de desvinculació que duu a l'abandonament molt sovint ha començat en anteriors etapes educatives. Per exemple, en termes d'antecedents acadèmics, el 61,3% de l'alumnat que comença estudis d'FPGM ha repetit algun curs, i aquest alumnat té quasi el doble de probabilitats d'abandonar que els seus companys i companyes que no han repetit curs. De la mateixa manera, el 24,6% de l'alumnat que comença FPGM ha estat expulsat durant la secundària, i aquest alumnat té el doble de probabilitats d'abandonar que els seus companys i companyes que no han estat expulsats prèviament (Cerdà-Navarro et al., 2020).

En el cas de l'FPB, en què el 92,8% declara haver repetit alguna vegada durant l'ESO, el factor de més influència en les diferències en la taxa d'abandonament està lligat als antecedents d'expulsions del centre: l'alumnat que n'ha estat expulsat té el doble de probabilitats d'abandonar els estudis (Cerdà-Navarro, 2019; Quintana-Murci et al., en premsa).

També són fonamentals els processos d'orientació i elecció d'estudis previs a l'inici de l'FP. L'alumnat que cursa estudis per defecte, és a dir, que no accedeix als que ha triats en primer lloc, abandona en major proporció. Aquest grup representa al voltant d'un 11% a l'FPGM i a l'FPB. Aquest alumnat té el doble de probabilitats d'abandonar els estudis que la resta a l'FPGM, mentre que a l'FPB un 78,8% els acaba abandonant (Quintana-Murci et al., en premsa).

Un cop ja s'ha produït la incorporació als estudis, l'alumnat assenyala la practicitat dels ensenyaments, la seva connexió amb el mercat laboral, el desenvolupament professional, i les seves relacions amb el professorat, com a elements centrals per continuar estudiant (Cerdà Navarro et al., 2020; Pinya et al., 2017).

Pel que fa a les relacions amb el professorat, l'alumnat d'FPB que manifesta que el professorat està disponible quan el necessita, que escolta, que és obert i honest amb l'alumnat, presenta una probabilitat significativament inferior d'abandonar els estudis. A més, si se sent segur al centre educatiu, augmenta significativament la probabilitat d'acabar els estudis. En aquest punt, és important remarcar la funció orientadora i motivadora de l'FPB, que es configura per a una bona part de l'alumnat com una etapa per clarificar els objectius acadèmics i professionals futurs. La proximitat del professorat i l'organització educativa més comprensiva i inclusiva desenvolupada en aquesta etapa educativa permet recobrar la confiança en les pròpies possibilitats i trobar sentit a l'aprenentatge, elements que influeixen positivament tant en la continuació dels estudis com en la definició dels projectes de futur (Pinya et al., 2017).

A l'FPGM, la relació amb el professorat apareix sempre com un element clau per als bons resultats educatius, que pot cohesionar i promoure processos de millora d'expectatives professionals i una implicació més gran en les tasques acadèmiques (Cerdà-Navarro et al., 2020).

1. Les dades fan referència a l'alumnat que va iniciar estudis d'FPB i d'FPGM a Mallorca el curs acadèmic 2015-16.

Segona part

Orientacions i estratègies per a prevenir l'abandonament dels estudis de formació professional

Les elevades taxes d'abandonament de la formació professional han estat i són una preocupació constant i evident en el panorama educatiu. En aquest marc s'ha desenvolupat una àmplia gamma de mesures adreçades a disminuir-les, accions que han estat objecte d'estudi i debat en el marc del projecte de recerca del qual en deriva aquesta guia.

Destaquen les aportacions realitzades pel *European Centre for the Development of Vocational Training* (CEDEFOP) en el marc del projecte *Early Leaving from education and training* (CEDEFOP, 2016), el principal estudi europeu sobre polítiques i estratègies per combatre l'abandonament dels estudis d'FP, que agrupa les iniciatives per a la reducció de l'abandonament en tres grans tipus:

- **Mesures de prevenció:** reformes en la formació professional adreçades a incrementar la disponibilitat, qualitat, atractiu i rellevància de l'FP; programes pont o de transició cap a l'FP; incentius financers; recursos i suports específics; formació del professorat.
- **Mesures d'intervenció:** sistemes d'atenció primerenca; suport de professionals en l'àmbit de l'assessorament, l'orientació, la tutoria i la gestió de casos; estades a fora de la formació.
- **Mesures de compensació:** obrir l'FP a nous grups d'alumnat; programes d'FP de segona oportunitat; programes globals de segona oportunitat de retorn a l'educació a través de l'FP.

Així mateix, en el marc de l'esmentat projecte europeu (CEDEFOP, 2016), és especialment interessant l'anàlisi que en fa la responsable de l'estudi, Irene Psifidou, a les conferències realitzades en el marc del projecte de recerca i que es troben disponibles al web del projecte IEAFP (Itinerarios de éxito y abandono en la formación profesional del sistema educativo de nivel 1 y 2):

«El papel de la formación profesional en la prevención del abandono prematuro de la educación y la formación»

«Prevenir el abandono educativo en la educación secundaria profesional»

A més, també s'ha desenvolupat el VET **toolkit for tackling (enllaç) early leaving**, que ofereix recursos i bones pràctiques adreçades al professorat i a les persones responsables de les polítiques i la gestió de l'FP. Es tracta d'una eina basada en evidències d'èxit a escala europea que presenta orientacions pràctiques i procediments molt diversos centrats en la resolució de problemes, amb un format interactiu.

També destaquen les bones pràctiques presentades en un dels seminaris de formació emmarcats en el projecte IEAFP, sota el títol **«Continuar formant-se després dels 16: els programes de suport a la transició entre l'educació secundària obligatòria i la formació professional»** (2018). En aquest context, cal remarcar l'oferta transitòria existent entre l'ensenyament obligatori i la formació professional a Suïssa: **els mòduls d'acollida per a joves recentment arribats als instituts de formació professional** (Pascal Helle, cofundador i professor del programa Joves en Trànsit); el **SAS (Service d'Accrochage Scolaire)**, una experiència belga liderada pel tercer sector (Maurice Cornil. Creador dels SAS i responsable del SAS Parenthèse a Bruseles), i el **Projecte MCR Pathways** (Glasgow): una experiència de tutoria en associació entre centres educatius i tercer sector (Andrea Laczik, *Edge Foundation* i Oxford University).

Les experiències d'èxit d'àmbit local han estat participants actives i còmplices del projecte IEAFP des dels inicis. A l'esmentat seminari de 2018 es va organitzar una taula específica d'experiències en la qual varen participar el Centre Jovent, l'IES Algarb, el Servei SOIB Jove Orientació i el CIFP Son Llebre. I es va elaborar un treball grupal sobre «La transició entre l'ESO i la formació professional a les Balears: reptes i propostes d'actuació», amb més de 30 participants provinents de centres de formació professional, centres de formació del professorat, administració educativa i laboral, entitats socials i universitats. Els resultats d'aquest treball estan disponibles **aquí**.

En definitiva, els exemples d'èxit i de prevenció de l'abandonament a les etapes de formació professional són una realitat documentada que és interessant conèixer i analitzar per a la possible transferència al nostre panorama educatiu.

Experiències d'èxit

En el projecte IEAFP es va dur a terme un estudi de casos, els resultats obtinguts (Pinya et al., 2017) varen mostrar quines són les pràctiques educatives clau per a la prevenció de l'abandonament a la FP: proximitat i disponibilitat del professorat, confiança del professorat en el potencial de l'alumnat, equilibri entre exigència i avaluació de l'alumnat, dinàmica activa de les classes i contacte amb el món laboral.

Paral·lelament a aquestes dades, es varen evidenciar els elements facilitadors de les pràctiques educatives d'èxit: nombre reduït de professorat per a cada grup, la coordinació del professorat, els grups petits d'alumnat i que el centre sigui petit perquè tothom es conegui, o bé que es treballi el clima de centre i d'aula de forma propera amb i per a l'alumnat.

La selecció dels centres que es presenten a continuació respon a diferents criteris; el principal és que tots tenen taxes d'abandonament escolar baixes, però, a més, abracen el panorama de la formació professional des de la pluralitat que impliquen les diferents experiències recollides. S'hi veuen representades l'etapa de formació professional bàsica

(FPB), l'etapa de formació professional de grau mitjà (FPGM) i la formació per a l'ocupació (FPO), els centres de titularitat pública i també la modalitat de cooperatives d'ensenyament. S'han recollit casos de Mallorca i d'Eivissa per, en definitiva, mostrar experiències d'èxit des de la més àmplia globalitat.

Es tracta d'una mostra de la quantitat d'experiències exitoses que es duen a terme a la nostra comunitat educativa. Aquesta guia pot considerar-se un recull que evidencia i difon experiències educatives de qualitat.

Prevenir l'abandonament dels estudis a la formació professional:
Centre integrat de FP Son Llebre

CIPF SON LLEBRE

Tal com explica el web del centre del **CIPF Son Llebre** ([link](#)), Son Llebre és un centre integrat de formació professional de la família de Serveis Socioculturals i a la Comunitat, específic de l'àrea professional de l'Atenció Social, situat al nucli de població del Pla de na Tesa (Marratxí, Mallorca). L'oferta educativa és diversa: cicles formatius de grau mitjà i superior, certificats de professionalitat i acreditacions de la competència professional de

la família professional de Serveis Socioculturals i a la Comunitat, tot i que en aquest cas ens centrarem en la formació professional de grau mitjà.

Es defineixen com un centre creat per donar resposta a la demanda i necessitat de formació i qualificació en l'àmbit de la dependència, la promoció de l'autonomia de les persones i la seva integració social.

El centre ofereix una formació integral en la qual es treballa per competències, tant professionals com personals i socials. A més, destaquen la importància de treballar a partir de metodologies actives i innovadores, així com la utilització d'eines d'avaluació cooperatives i qualitatives, en les quals l'alumnat sigui un element actiu del procés i senti que crea el seu propi aprenentatge.

El bon quefer professional a l'àrea de l'atenció social requereix, a més, un treball personal amb les emocions, així com el desenvolupament tècnic propi de l'àrea professional.

Per desenvolupar els continguts pràctics relacionats amb el perfil professional i conèixer el món laboral, es creen escenaris que simulen la realitat del sector, es fan pràctiques de simulació en tallers i també es visiten centres i entitats d'atenció a la dependència, els quals poden ser futurs centres on l'alumnat durà a terme la formació en centres de treball (FCT) el darrer trimestre del segon curs.

A més, destaca el Departament d'Informació i Orientació Professional (DIOP), que elabora itineraris personalitzats per valorar les capacitats de l'alumnat i donar una resposta individualitzada i adaptada. També es treballa per contribuir a la prevenció de l'abandonament a través del Pla d'acció tutorial, on el treball coordinat de l'equip docent, la vinculació entre estudiant i docent, esdevenen aspectes clau per assolir l'èxit escolar. En l'oferta relacionada amb l'orientació també es troba el Programa d'orientació acadèmica i professional (POAP), en el qual es treballa per informar l'alumnat i la ciutadania en general dels camins del sistema integrat d'FP (cicles formatius, certificats de professionalitat i acreditació de l'experiència laboral). El POAP està integrat per una orientadora educativa del centre (DIOP) i una orientadora del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

Prevenir l'abandonament dels estudis a la formació professional:
Es Liceu

COOPERATIVA D'ENSENYAMENT ES LICEU

Es Liceu és un centre educatiu concertat situat al nucli urbà des Pont d'Inca (Marratxí, Mallorca). En el **Projecte educatiu de centre (link)**, es presenta com una cooperativa d'ensenyament els trets d'identitat vertebradors de la qual són els valors cooperatius, juntament amb altres eixos fonamentals com la inclusió o una educació basada en l'enfocament constructivista i en la pedagogia de l'èxit.

Disposa d'una oferta educativa que recull des del segon cicle d'educació infantil fins a cicles formatius de grau superior. Pel que fa a la formació professional, tenen dues ofertes relatives a FP bàsica (Informàtica i Comunicacions; Serveis Administratius), dues de grau mitjà (Sistemes Microinformàtics i Xarxes; Cures Auxiliars d'Infermeria) i dues de grau superior (Desenvolupament d'Aplicacions Web i Educació Infantil).

A la cooperativa Es Liceu expliquen que és a l'etapa d'FP on han experimentat un creixement més important els darrers anys. Aquesta compta amb un servei d'orientació propi i especialitzat en l'etapa.

L'experiència enregistrada en el marc d'aquesta guia es contextualitza a FP bàsica, la qual defineixen com un camp d'aprenentatge on interactuen l'alumnat, les famílies i el professorat. L'alumnat, quan arriba al centre, porta una sensació de frustració, de manera que a l'inici de curs el que es plantegen és la tasca d'aconseguir un context de benestar, com també crear un ambient educatiu de treball i condicions de confiança mútua. Durant aquest primer període es treballa amb dinàmiques que ajudin a conèixer la realitat de l'alumnat i també a crear vincles que afavoreixin situacions on puguin gaudir de treballar junts. El grup de professionals d'Es Liceu el grup destaca com a elements essencials la construcció compartida del currículum amb l'alumnat i la importància de les pràctiques a les empreses, entenent-les com el primer assaig a l'època de transició cap a una vida adulta.

A part, altres canvis destacables que s'han fet a la formació tenen a veure amb l'avaluació per competències, que permet treballar les habilitats de l'alumnat, així com la seva valoració mitjançant rúbriques; o el treball per projectes, considerat una proposta que s'adapta al perfil d'alumnat del centre, i des de la qual es poden treballar de forma transversal totes les assignatures.

Prevenir l'abandonament dels estudis a la formació professional:
IES Sa Colomina

IES SA COLOMINA

Sa Colomina és un centre educatiu públic de secundària ubicat a la ciutat d'Eivissa. La seva oferta educativa va des de primer d'ESO fins a 2n de Batxiller.

Pel que fa a la formació professional, i tal com recull el seu **web**, l'oferta fa referència a formar professionals del sector de la informàtica en diferents nivells de qualificació:

FP bàsica d'Auxiliar de Muntatge i Manteniment de Sistemes Informàtics, Grau Mitjà en Sistemes Microinformàtics i Xarxes i Grau Superior en Administració de Sistemes Informàtics en Xarxa.

Centrant-nos en l'FP bàsica, Sa Colomina destaca per canvis que neixen de la necessitat d'oferir una oportunitat a l'alumnat que no té el graduat en ESO.

Durant el primer trimestre, l'objectiu principal és calmar el malestar que porta l'alumnat i incidir en la cohesió de grup. Tot i que també es treballin continguts, la prioritat en aquest temps és el benestar de l'alumnat; i per aquest motiu es duen a terme al centre propostes encaminades a la gestió emocional dels diferents grups classe, centrades alhora en el sentiment de pertinença i de vincle amb el centre i amb el professorat.

El segon trimestre es comença amb el projecte de creació d'empresa, en el qual se simula el treball en una empresa amb l'objectiu de donar servei informàtic al centre i a les escoles que hi estan adscrites. Això permet a l'alumnat conèixer casos reals i és un primer contacte amb l'exercici professional abans de començar el període de pràctiques; alhora els possibilita posar en funcionament tot un seguit de competències professionals que els possibiliten acostar-se al món laboral des de la funcionalitat dels aprenentatges.

Prevenir l'abandonament dels estudis a la formació professional:
Cooperativa Jovent

COOPERATIVA JOVENT

Jovent és una cooperativa situada al barri de Son Gibert (Palma, Mallorca) que es dedica a realitzar itineraris integrals d'inserció sociolaboral per a joves amb necessitats formatives i laborals (<http://jovent.es/presentacio/missio-visio-i-valors/>). La seva oferta inclou: un servei de formació dual al sector nàutic, certificats de professionalitat per a joves i un servei d'orientació i formació per desenvolupar itineraris d'inserció laboral. La seva missió

és promoure la igualtat d'oportunitats, la millora de la qualitat de vida i la integració social i laboral de joves i d'altres col·lectius que presenten factors de vulnerabilitat.

Jovent es defineix com un centre de segona oportunitat on l'alumnat es pot plantejar un projecte de futur. Treballen amb joves de 16 a 29 anys que normalment presenten rebuig cap al sistema educatiu i una baixa autoestima en relació amb la seva formació. D'aquesta manera, l'eix central de la intervenció professional és el vincle, entenent el centre com una base segura per a tothom i plantejant la formació des d'una perspectiva d'èxit en la qual els possibles problemes són una eina amb què treballar.

L'itinerari que es planteja per a la persona que arriba comença amb un dispositiu d'acollida que li assigna un tutor o tutora, i s'inicia un procés d'orientació en què es van valorant els interessos i possibilitats, sempre tenint en compte la necessitat de rompre amb la sensació de fracàs de la persona, per tal que comenci a sentir-se part i protagonista del propi procés.

El dispositiu d'orientació encreua el perfil personal amb el professional per explorar on encaixa millor la persona que cerca feina o formació. Hi ha també un servei que ajuda a cercar formació que no s'ofereix al centre i permet la derivació al recurs més adequat. A part, disposen del Gabinet d'Orientació i Inserció Laboral, destinat a persones que cerquen feina.

Els i les professionals destaquen la importància de crear un ambient de treball que permeti a l'alumnat acostar-se al que trobaran en el món professional. A més, quan facin les pràctiques a l'empresa, també hi ha la possibilitat de formalitzar contractes laborals. Si això no ocorre, tornen al centre i es generen nous itineraris per tal de trobar el camí que els pugui garantir l'èxit.

Propostes d'actuació

A partir de la revisió de la bibliografia especialitzada i de l'anàlisi de les actuacions enregistrades que s'han presentat anteriorment, s'han pogut identificar les principals característiques que defineixen les experiències d'èxit en la formació professional: el vincle amb el professorat, el treball per competències, les metodologies actives d'ensenyament-aprenentatge, el lligam amb la pràctica professional i l'orientació professional integrada, realista i igualitària.

Per a cada una d'aquestes característiques es fa una breu fonamentació, juntament amb l'enllaç per visionar l'experiència pròpia del centre a partir dels talls més representatius de cada una de les propostes. Els enregistraments de les diferents experiències estan contextualitzats i ens acosten a la filosofia del centre, a la seva manera d'entendre l'educació i, en definitiva, a la quotidianitat de les seves aules.

VINCLE AMB EL PROFESSORAT

És innegable que la vinculació que el professorat estableix amb l'alumnat és un dels elements clau per evitar l'abandonament escolar. De fet, les relacions amb el professorat són recollides en diversos estudis com a factor summament important en la trajectòria educativa i en la vinculació amb la formació (Cadena, 2013; Raffington, 2012; Tas et al., 2013).

En aquest sentit, quan l'alumnat percep una major sensació de proximitat, suport, ajuda i estímul per part del professorat i quan aquest confia en les possibilitats i capacitats de l'alumnat, augmenta el sentiment de pertinença i la vinculació escolar (Eccles i Roeser, 2009; Nielsen i Tanggaard, 2015; Van Houtte i Van Maele, 2012).

A més, l'alumnat amb experiències negatives en l'educació primària i/o secundària pot arribar a la formació professional amb una desvinculació més important amb la formació, també amb la percepció que el sistema educatiu no s'adapta a les seves necessitats. Això suposa menys confiança en les pròpies possibilitats i un increment en la sensació de frustració (Elffers, 2012). En aquest cas, el rol del professorat cobra gran importància i, específicament, s'ha demostrat com la confiança en les capacitats de l'alumnat, acompanyada d'unes expectatives positives en les seves possibilitats, redueix el sentiment de frustració en aquest alumnat, n'augmenta la vinculació amb l'escola i minva significativament les possibilitats d'abandonar els estudis (Van Houtte i Demanet, 2015).

Fredricks et al. (2004) parlen de tres dimensions quan es refereixen al vincle entre el professorat i l'alumnat:

[...] la conductual, vinculada con el comportamiento que desarrollan los estudiantes en base a los estándares escolares; la emocional, relacionada con el sentido de pertinencia y los vínculos afectivos que desarrollan los estudiantes con sus centros educativos, su profesorado y sus compañeros; y la cognitiva, vinculada con la motivación de los estudiantes para el aprendizaje y la inversión de tiempo y esfuerzo en el mismo. (Fredricks et al., 2004, p.199).

Els resultats del projecte IEAFP (Pinya et al., 2017) ja varen posar de manifest que per a l'alumnat és molt important sentir-se part del centre i del projecte educatiu de l'escola, sentir que el professorat els respecta i que té confiança en les seves potencialitats. L'alumnat apunta la importància que el professorat es mostri proper, que se'n preocupi i que demostrï expectatives realistes sobre el seu èxit acadèmic i professional.

Aquesta vinculació es relaciona, a l'aula, amb flexibilitzacions curriculars o tutories individuals de seguiment, però també, al centre, amb mesures organitzatives com la baixada de ràtios, la coordinació del professorat o l'establiment de figures de referència. Aquestes mesures solen anar acompanyades d'activitats cooperatives, lúdiques o altruistes en el conjunt del centre, que ajuden l'alumnat a sentir-se part d'una comunitat (Pinya et al., 2017).

En aquesta línia, Fall i Roberts (2012) suggereixen que, quan el professorat mostra interès per l'alumnat, elogia els seus esforços i treballa el sentit de comunitat a l'aula i al centre, influeix positivament en l'autopercepció de l'estudiant i en la seva participació.

En els següents talls es poden observar algunes d'aquestes accions que fan possible una vinculació de qualitat entre professorat i alumnat:

COOPERATIVA JOVENT

→ **Perfil de l'alumnat i enfocament capacitador.**

→ **"Tots tenim dret a canviar d'opinió".**

→ **L'eix central de la intervenció és el vincle de l'alumnat amb el professorat.**

La Cooperativa Jovent inclou com un dels seus principis essencials la segona oportunitat per a l'alumnat i, aleshores, la vinculació amb l'equip de professionals és cabdal. Jovent ofereix al seu l'alumnat itineraris i processos formatius de caire professional i personal que no serien possibles sense el coneixement profund d'aquest l'alumnat, dels seus interessos, històries personals i perspectives laborals. El servei de tutoria, d'orientació o el Pla d'acollida són essencials per establir aquest vincle, així com ho és el tracte diari amb els i les joves.

COOPERATIVA D'ENSENYAMENT ES LICEU

→ **Perfil de l'alumnat i creació d'ambient de confiança mútua.**

→ **Perfil de l'alumnat i construcció del currículum a partir dels interessos de l'alumnat.**

Es Liceu advoca per la necessitat ineludible d'establir bases de confiança mútua entre alumnat i professorat sobre, la qual construir un context on després treballar i aprendre conjuntament.

IES SA COLOMINA

→ **Importància de recuperar l'alumnat que se sent exclòs.**

→ **Perfil de l'alumnat i treball de cohesió de grup.**

A l'IES Sa Colomina es dedica gran part del primer trimestre a les dinàmiques de cohesió. Es tracta, com assenyala el professorat del centre, de calmar els ànims amb els què arriba l'alumnat, per així poder construir una relació sobre la qual sustentar el procés d'ensenyament-aprenentatge.

CIFP SON LLEBRE

→ **Treball en escenaris reals per al desenvolupament de continguts pràctics relacionats amb el perfil professional**

El Pla d'acció tutorial és un dels aspectes clau per afavorir el vincle entre professorat i alumnat i alhora evitar l'abandonament. Es tracta d'adaptar els itineraris a les necessitats de l'alumnat, i això sols és possible des del coneixement dels seus interessos, motivacions i/o circumstàncies personals i professionals.

TREBALL PER COMPETÈNCIES

Parlar de l'ensenyament basat en competències és una necessitat en el temps actual. Com assenyala Planas (2013), la major part de les reformes curriculars i institucionals educatives o formatives a Europa i en part del continent americà, situen les competències en una posició central.

Treballar per competències implica aprendre a desenvolupar habilitats, a aplicar coneixements, a desenvolupar determinades actituds o compromisos personals; el treball per competències preveu l'educació integral i, per tant, implica un canvi estratègic i metodològic que ha d'anar acompanyat de plantejaments psicopedagògics al centre, dels recursos necessaris i d'una formació eficaç per al professorat.

Quan parlem de treball per competències hem de destacar que la formació professional en té una llarga trajectòria. Nombrosos estudis (Beduwé i Espinasse, 1996; Bruyère i Lemistre, 2004; Rodicio i Iglesias, 2011) destaquen que gran part de les competències s'adquireixen durant períodes de pràctiques i que cap competència no es pot aconseguir íntegrament a partir d'una formació teòrica. De fet, segons Planas (2013), «el aprendizaje basado en competencias nace para superar la correspondencia predefinida entre formación y empleo» (pàg. 77).

Què implica treballar per competències? Tot i que no es poden donar receptes màgiques que funcionin en tots els contextos, sí que es poden posar de manifest algunes orientacions i criteris d'utilitat:

- Treballar per competències lliga, indiscutiblement, amb l'autonomia de l'alumnat i la seva acció reflexiva.
- Cal orientar i dirigir els processos d'ensenyament-aprenentatge cap a la resolució de problemes en contextos determinats.
- Treballar per competències implica, necessàriament, mobilitzar conjuntament coneixements, habilitats i actituds segons el context i la situació.
- Hem de posar a l'abast de l'alumnat les eines, situacions, problemes..., perquè puguin anar assolint les competències amb distints nivells de complexitat, atès que aquestes competències s'aprenen gradualment i es van integrant de forma progressiva i constant.

Vegem a continuació exemples de treball per competències contextualitzats en diferents situacions i centres.

COOPERATIVA JOVENT

→ Possibles itineraris al centre i acompanyament en el procés de decisió i formació.

A Jovent ens expliquen la importància que té que l'alumnat desenvolupi certes competències. Per aquest motiu, des de la institució es procuren uns itineraris iniciats amb l'assignació d'un tutor o tutora, amb l'objectiu d'involucrar els i les joves en un ambient de feina tan proper a la realitat com sigui possible, tenint en compte actituds, responsabilitats...

CIFP SON LLEBRE

→ Importància de treballar per competències tant tècniques com personals i socials.

El personal del centre comenta com totes les activitats i dinàmiques que proposen al seu alumnat estan impregnades del treball per competències i que és aquest el que diferencia un/a professional comú/una d'un/a bon/a professional.

→ Treball en escenaris reals per al desenvolupament de continguts pràctics relacionats amb el perfil professional.

En diferents moments del vídeo es poden observar com es desenvolupen activitats competencials que simulen la realitat.

Lligat a aquest treball per competències, cal parlar de l'avaluació competencial. Sovint, en els processos d'innovació i canvi als centres educatius, es posa l'atenció en la introducció de noves metodologies o en canvis organitzatius al centre o a l'aula, però poques vegades trobam aquestes transformacions acompanyades amb modificacions en els sistemes d'avaluació. I això s'accentua quan parlem de processos d'ensenyament-aprenentatge centrats en competències personals i professionals.

Com posen de manifest els estudis de Lapostolle i Chevallier (2008) i Fisher i Webb (2006), en el context educatiu és on resulta més complex avaluar competencialment, però avaluar per competències implica avaluar per aprendre, suposa que els processos d'avaluació siguin formatius i, per tant, fer partícip l'alumnat del seu propi procés d'avaluació, permetent desenvolupar capacitats d'autoregulació, autonomia i iniciativa personal.

En resum, avaluar per competències implica obtenir informació sobre el desenvolupament i grau d'assoliment d'una persona en la realització d'un conjunt de tasques, en les quals entren en joc tres àmbits: el saber, el saber fer i el saber ser.

Què implica avaluar per competències?

Cada centre i/o cada docent trobarà la manera d'aplicar l'avaluació per competències adaptada al seu centre i al seu grup classe, però alguns criteris que poden ser d'utilitat són:

- Donar continuïtat al treball d'aula, que per si mateix doni informació a l'alumnat sobre els seus avenços, de manera que no quedi desvinculada la feina del dia a dia de l'avaluació en moments finals de temes, trimestres...
- Definir les competències a treballar i establir-ne estàndards d'assoliment, tenint en compte que les competències són graduals i no finalistes.
- Fer partícips els i les alumnes d'aquests estàndards, de les proves d'avaluació i de les possibilitats de millora que hi haurà en diferents moments.
- Emprar eines alternatives als exàmens com ara les rúbriques, l'observació, el dossier d'aprenentatge, els casos pràctics...

Per il·lustrar-ho, s'aporta l'experiència del centre Es Liceu, on es pot veure com treballen i avaluen determinades habilitats de l'alumnat, part conscient del procés, a més de mostrar quin ús fan de les rúbriques com a instrument de recollida de dades:

COOPERATIVA D'ENSENYAMENT ES LICEU

→ 3:44-4:53

METODOLOGIES ACTIVES

El treball per competències va molt lligat a una manera de fer a l'aula i fora, diferent d'aquella que s'anomena tradicional. Les metodologies actives són, per la seva mateixa definició, les que possibiliten el desenvolupament real de competències per part de l'alumnat.

Prenem com a punt de partida per clarificar aquest concepte la definició d'Herrán (2008), en què descriu les metodologies actives com la manera de desenvolupar la pràctica docent, posant de manifest les intencions educatives del docent, les seves premisses didàctiques, la seva concepció de l'educació i la idea que té d'alumnat, així com els seus valors educatius, la seva capacitat per gestionar els processos motivacionals i el seus coneixements aplicats als elements curriculars bàsics.

Parlar de metodologies actives significa fer referència a les concepcions metodològiques basades en competències que desenvolupen els centres educatius per donar resposta a les necessitats de formació integral de tot l'alumnat (Muntaner et al., 2020).

Johnson et al. (2000) recullen quins són els elements necessaris per materialitzar les metodologies actives en els processos d'ensenyament-aprenentatge:

- **La contextualització:** cal plantejar la resolució contextual de problemes, donar una visió més pràctica a les situacions d'ensenyament-aprenentatge, així com dotar de significat tots els aprenentatges plantejats, i que aquests se situïn en contextos reals o tan propers com sigui possible.
- **Cooperació:** responsabilitat compartida i individualitat dins els equips són aspectes clau.
- **Funcionalitat dels aprenentatges:** que allò que es planteja a l'alumnat li proporcionï una construcció de sabers amb sentit, i que impliqui la necessitat de posar en funcionament habilitats de pensament d'ordre superior.
- **L'aprenentatge per descobriment:** permet a l'alumnat adoptar un rol actiu, un protagonisme de qui construeix el seu propi procés d'aprenentatge.

Hem de tenir en compte que les metodologies actives duen implícit un canvi en el rol docent i en el rol de l'alumnat. El docent passa a ser un guia i acompanyant en els processos d'ensenyament-aprenentatge, perquè l'estudiant adquireixi autonomia, consciència i tingui un paper actiu en la presa de decisions (Muntaner et al., 2020).

Coherentment amb aquestes metodologies, hi ha una flexibilització del currículum per tal d'acostar-se a les necessitats del alumnat, per prioritzar la qualitat abans que de la quantitat i per donar lloc a propostes molt més riques i àmplies que les establertes tradicionalment.

Molts dels components intrínsecs a les metodologies actives intervenen en les baixes taxes d'abandonament i alhora solen incloure algunes de les propostes que aquí es presenten compartimentades, com són el treball o l'avaluació per competències.

Podem veure exemples d'aquestes metodologies en diferents moments als centres enregistrats:

COOPERATIVA D'ENSENYAMENT ES LICEU ©

→ Treballar per projectes a FP bàsica.

Es Liceu duu a terme treball per projectes. L'entnem com una de les metodologies actives que, com s'afirma des del mateix centre, permeten treballar transversalment les diferents assignatures i els seus continguts.

IES SA COLOMINA ©

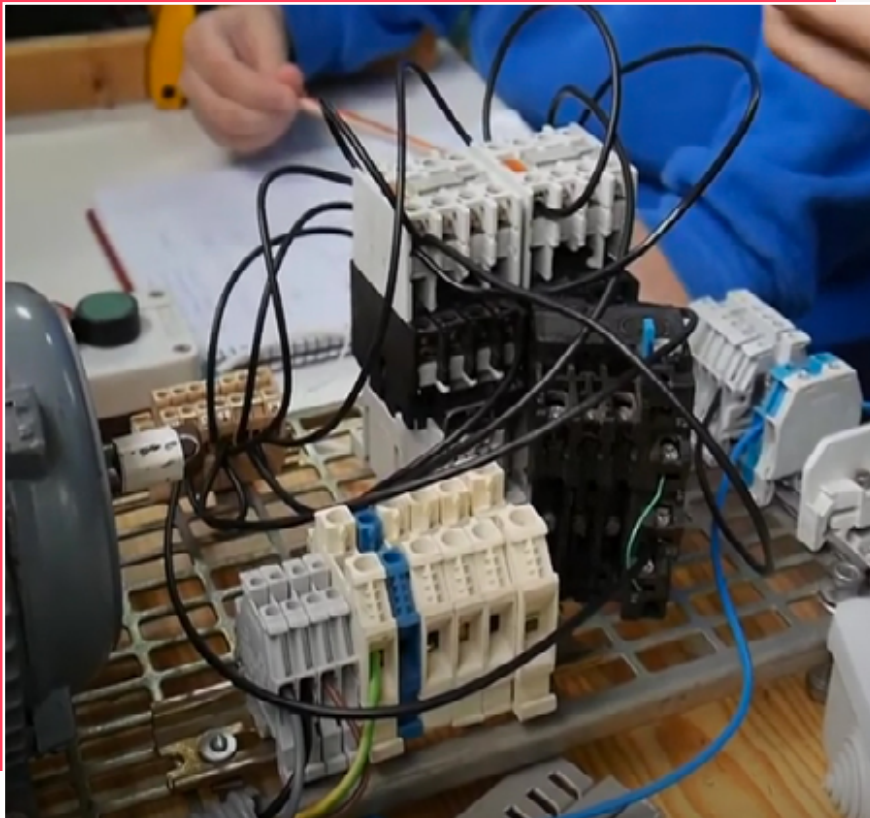
→ Projecte de creació d'empresa.

L'IES Sa Colomina ha introduït el treball per projectes iniciant la creació i desenvolupament d'una empresa, d'aquesta manera es treballen competències personals i professionals de forma molt contextualitzada a la realitat. Fins i tot, en aquesta experiència es podria parlar d'aprenentatge servei, ja que l'alumnat duu a terme un servei lligat a la seva àrea professional i, a la vegada que el desenvolupa, aprèn i millora professionalment.

CIFP SON LLEBRE ©

→ Avaluació d'una unitat a través del joc.

A Son Llebre podem observar com la ludificació dels aprenentatges és emprada durant el procés d'ensenyament-aprenentatge, però també per avaluar l'alumnat.

LLIGAM AMB LA PRÀCTICA PROFESSIONAL

La formació professional és, com el seu nom indica, professionalitzadora i, aleshores, el seu valor afegit resideix en la possibilitat de desenvolupar competències professionals (Perrenoud, 2004) de la manera més realista i contextualitzada possible.

És indispensable, i àmpliament duta a debat, la necessitat d'establir lligams entre els coneixements teòrics i la pràctica professional, però aquest lligam no garanteix un aprenentatge crític ni la capacitat de l'alumnat per resoldre conflictes, explorar alternatives o fer intervencions eficaces; per tant, serà indispensable no sols integrar coneixements teòrics i pràctics sinó que els haurem d'acompanyar de processos reflexius on s'ofereixi a l'alumnat la possibilitat de fer anàlisi crítica, de compartir coneixements, de cooperar en equips, d'adquirir criteris propis o de refer maneres de fer o escales de valors preestablertes... En definitiva, de posar en funcionament totes aquelles competències transversals que necessitaran per a un desenvolupament professional satisfactori.

El període de pràctiques és un espai i un temps privilegiat per conèixer de primera mà la realitat laboral i alhora establir relacions amb els coneixements adquirits en la formació a l'aula. Però aquests períodes no són suficients per comprendre la complexitat del món laboral, les incerteses del dia a dia o la formació reflexiva de la pròpia identitat professional. Cal que acostar-se a la pràctica professional sigui una constant al llarg de tot el procés formatiu, i per això cal incorporar-ho a la quotidianitat de l'aula en forma d'exemples, de casos a resoldre, de fonts on anar a cercar informació...

Quines implicacions educatives té establir un lligam de qualitat amb la pràctica professional?

- Definir prèviament les competències personals i professionals a adquirir, juntament amb les vies o eines disponibles per aconseguir-ho, tot mantenint la flexibilitat dels nous aprenentatges que les pràctiques puguin anar incorporant al bagatge competencial de l'alumnat.
- Cercar escenaris de pràctiques capaços d'estimular aprenentatges profunds i adaptats a la situació actual: que responguin a les necessitats del sector, que duguin a terme tasques col·laboratives, que impliquin la resolució creativa de problemes o que estiguin vinculats a la necessitat constant de recerca i formació (Korthagen et al., 2006).
- Dur a terme processos de tutorització i acompanyament reflexiu que portin l'alumnat a qüestionar, però també a innovar i desenvolupar processos a partir de la pròpia iniciativa.
- Dotar de significació i utilitat tots els aprenentatges plantejats a l'aula i al centre.

La manera en què aquest lligam es dugui a terme pot ser molt diferent segons el context on ens trobem. Vegem com ho desenvolupen els distints centres:

COOPERATIVA JOVENT

→ Creació d'un ambient de treball

→ Itineraris relacionats amb les pràctiques a empresa

La Cooperativa Jovent gestiona i ofereix diferents períodes de pràctiques en empreses, però també la relació establerta amb les dites empreses possibilita que arribin ofertes de feina que poden ser cobertes per l'alumnat. Aquest lligam amb la realitat professional possibilita una segona oportunitat i, en la majoria de casos, una oferta de feina.

COOPERATIVA D'ENSENYAMENT ES LICEU

→ Projecte de creació d'empresa

Es Liceu parla de les pràctiques en empreses com el gran assaig al qual s'ha d'enfrontar l'alumnat i com aquest període suposa un temps de transició important per al pas a la vida adulta.

IES SA COLOMINA

→ Projecte de creació d'empresa

L'IES Sa Colomina ofereix un primer tast del món professional quan, a partir del projecte de creació d'una empresa, es duen a terme tasques informàtiques en altres centres educatius; això permet recrear molt fidelment el rol professional i desenvolupar les competències que seran necessàries. És una manera d'apropar-los al món laboral i a les pràctiques que faran al 2n curs.

CIFP SON LLEBRE

→ Visita a centres i entitats relacionades amb la formació i pràctiques a empresa.

→ Pràctiques de simulacions en taller sanitari.

El CIFP Son Llebre i la Residència Son Llebre estan ubicats en el mateix recinte, i per tant, comparteixen espais. La Residència Son Llebre es dedica a l'atenció a persones amb discapacitat i en situació de dependència. Aquesta particularitat aporta un valor afegit a la formació que permet conèixer tant el col·lectiu atès com la dinàmica de treball dels/de les professionals. La coordinació i organització d'activitats conjuntes possibiliten aquest intercanvi.

A més d'aquest contacte amb l'entorn laboral real que ofereix la Residència, el centre disposa d'aules específiques per fer simulacions en entorns residencials i domiciliaris perquè l'alumnat assoleixi aquells coneixements pràctics que necessitaran en el mòdul de formació en centres de treball (pràctiques en empreses).

ORIENTACIÓ PROFESSIONAL INTEGRADA, REALISTA I IGUALITÀRIA

L'orientació que rep l'alumnat és clau per a la continuïtat dels estudis, però no sols ho és en moments crítics pel que fa l'abandonament sinó que és essencial com a procés transversal i integrat en tota l'escolarització.

L'Ordre reguladora del funcionament dels serveis d'orientació educativa, social i professional de les Illes Balears, de 22 de maig de 2019, estableix que la finalitat de l'orientació és aconseguir que tot l'alumnat segueixi el seu procés educatiu amb èxit, de manera que pugui optimitzar les seves competències i es trobi amb els suficients recursos i estratègies per abordar objectius i reptes posteriors. Així mateix, es defineix l'orientació educativa, social i professional com un procés que contribueix al desenvolupament integral i personal de l'alumnat mitjançant un treball coordinat dels i de les professionals que hi intervenen i de les famílies mitjançant un conjunt integrat d'accions, coneixements, tècniques i procediments específics (article 3, pàg. 24127).

La normativa vigent remarca que s'ha de treballar especialment en l'acompanyament de l'alumnat en el procés de planificació i construcció de projectes professionals i vitals que guïïn els seus objectius en els àmbits personal, acadèmic, social i professional, i facilitar oportunitats d'aprenentatge i d'experiència personal relacionades amb l'entorn educatiu i laboral que ajudin a triar les opcions acadèmiques i professionals més properes als seus interessos, capacitats i situació personal (article 6, apartat 3, pàg. 24128). Això posa de manifest que, efectivament, es preveu una acció orientadora integrada i impulsora del desenvolupament dels processos competencials i afavoridora de l'apoderament personal i social de l'alumnat al qual va dirigida.

A més, per tal de reduir la segregació horitzontal existent en els estudis de formació professional i la seva repercussió en els futurs itineraris laborals i personals de l'alumnat, la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes de les Illes Balears, explicita la

necessitat de garantir una orientació acadèmica i professional no esbiaixada pel gènere que capaciti l'alumnat per a una elecció lliure de les diferents opcions acadèmiques sense condicionaments basats en el sexe.

Així doncs, el desenvolupament d'una orientació acadèmica i professional igualitària implica transversalitat. La perspectiva de gènere ha d'impregnar totes les accions d'orientació i acció tutorial, a la vegada que el centre educatiu ha d'adoptar pràctiques de coeducació per afavorir la formació en igualtat.

Què implica dur a terme una orientació integrada i realista?

- Donar suport al procés d'ensenyament-aprenentatge des d'aquesta visió integrada i d'apoderament implica respondre als requeriments, necessitats, estils d'aprenentatge i motivacions de l'alumnat, per tal d'evitar el sentiment de rebuig vinculat al sistema educatiu que es manifesta des d'una perspectiva bidireccional (Fundación Bertelsmann, 2018).
- Vetllar —entre els membres de l'equip educatiu, equips d'orientació i acció tutorial— pel seguiment acurat de l'alumnat i la construcció de ponts de comunicació, confiança mútua i vincles entre l'alumnat i el professorat, amb l'objecte d'establir i reforçar el sentiment de compromís acadèmic per part dels alumnes (Fundación Bertelsmann, 2018).
- Implicar el conjunt del professorat per treballar activitats que permetin incloure, de forma transversal, continguts i tasques que ajuden a captar i comprendre el potencial desenvolupament professional que hi ha vinculat a cada àrea de coneixement (Martínez Muñoz, 2018).
- Permetre processos de planificació i construcció de projectes professionals i vitals que permetin indagar les capacitats pròpies, el desenvolupament de competències, l'exploració dels propis entorns i del significat del món laboral. Es tracta de fomentar processos de decisió en què cal valorar i treballar per encaixar dimensions personals (així, autoexploració: què vull?, què tinc?, què puc i vull posar en joc?) amb les dimensions sorgides de l'exploració de l'entorn (recollir exigències acadèmiques i formatives: què necessit?; també, professionals i ocupacionals: què em demana el mercat laboral?) (Colomé et al., 2008; Romero Rodríguez, 2004).
- Eliminar els estereotips i prejudicis al voltant de professions tradicionalment masculinitzades o feminitzades, ampliant el coneixement de noves opcions professionals per a ambdós sexes i promovent la recerca de nous referents professionals (Acuña, 2007).
- Treballar competències personals i socials (emocions, autoconeixement, empatia...) per al desenvolupament personal i social i, per tant, potenciar la construcció d'itineraris personalitzats i adaptats a les seves capacitats; impulsar la possibilitat d'assumir responsabilitats i proposar petites fites, per tant, promoure experiències de tempteig que li permetin explorar

possibles èxits i fortaleses en relació amb diversitat de tasques que resultin motivadores i que permetin activar processos d'apoderament, així com facilitar experiències en contextos laborals (Fundación Bertelsmann, 2018).

Cal referir-se a la importància de dissenyar processos d'avaluació i de perfeccionament que permetin valorar criteris i indicadors per determinar la qualitat i l'adequació de l'acció orientadora (Fundación Bertelsmann, 2018).

Les diferents experiències recollides en aquesta guia presenten iniciatives importants en aquest camp:

COOPERATIVA JOVENT

- **Dispositiu d'orientació.**
- **Possibles itineraris al centre i acompanyament en el procés de decisió i formació.**
- **Gabinet d'orientació i inserció laboral.**
- **Orientació i atenció a demandes de formació que no poden donar-se al centre.**

Per a la Cooperativa Jovent, l'orientació és la fitxa clau per a l'èxit. En tractar-se de joves que arriben a la institució amb trajectòries de fracàs i nivells importants de desmotivació, aquest acompanyament orientat, on es treballen diferents necessitats en funció de cada persona i del seu moment d'aprenentatge (per mantenir així una actitud positiva per millorar les seves competències instrumentals de base, tècniques i transversals, que es troben implícites constantment en cadascuna de les activitats), permet indagar, provar i poder conèixer, experimentar i verificar, i és, com diem, una peça clau que garanteix trajectòries d'èxit, no sols professionalment sinó també personalment.

COOPERATIVA D'ENSENYAMENT ES LICEU

- **Servei d'orientació a a FP.**

Al Liceu compten amb un servei d'orientació específic per a la formació professional, molt més especialitzat i concret per a aquesta etapa educativa. Aquest servei és clau per iniciar amb èxit els estudis i per continuar-los en moments posteriors.

CIFP SON LLEBRE

- **Orientació integrada a FP + dispositius de garantia de lluita contra l'abandonament.**
- **Orientació per a contribuir a l'èxit escolar"**

Al CIFP Son Llebre el Departament d'Orientació i Informació Professional (DOIP) duu a terme una tasca constant i perseverant amb el seu alumnat. Aquest servei intervé en diferents moments del procés d'ensenyament-aprenentatge, amb l'objectiu de garantir el desenvolupament de la trajectòria professional més adequada per a cada persona.

IES SA COLOMINA

- **Prioritat: afavorir el benestar de l'alumnat.**

A Sa Colomina, forma part del procés d'orientació inicial la cohesió de grup, per tal de treballar la desmotivació amb què arriben, intentant calmar el malestar inicial per tal de poder-hi construir a sobre.

Aquesta guia pretén ser un inici que permeti encetar la tasca de difusió de tantes i tantes experiències d'èxit que es duen a terme a la nostra comunitat autònoma. Estam convençudes de la necessitat imperant de compartir coneixements, de documentar amb evidències el que es fa als centres educatius i a les aules i de donar a conèixer els èxits, els encerts o els dilemes que impregnen el quefer diari del professorat. La present guia és el resultat de la tasca col·laborativa entre professorat del **Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears i professorat de **formació professional dels centres educatius i entitats participants**.**

A més, ha resultat una oportunitat idònia per crear vincles, per establir ponts i per evidenciar que l'abandonament dels estudis és una preocupació compartida sobre la qual treballam des de la creença ferma que l'èxit educatiu és un dret de ciutadania a l'exercici del qual tenim el deure i la voluntat de contribuir.

Referències

- Acuña, S. (2007). *Orientación personal, académica y profesional no sexista*. Vitoria: Emakunde- Eusko Jaurilaritza. → [LINK](#)
- Béduwé, C., i Espinasse, J. M. (1996). Concurrence entre générations et accès à l'emploi des jeunes. *Formation Emploi*, 55(1), 19-38.
- Bruyère, M., i Lemistre, P. (2006). *La spécialité de formation: un "signal" de compétences spécifiques et générales*. Toulouse: LIRHE, Université de Toulouse.
- Cadena, N. (2013). *Today's dropout, tomorrow's workforce: Meeting the needs of all students in a career and technical education classroom* [tesi doctoral, University of Texas at San Antonio]. The University of Texas at San Antonio, ProQuest Dissertations Publishing. → [LINK](#)
- Cerdà-Navarro, A. (2019). *Abandono educativo temprano en la formación profesional de grado medio* [tesi doctoral, Universitat de les Illes Balears]. UIB, Repositori. → [LINK](#)
- Cerdà-Navarro, A., Sureda-García, I., i Salvà-Mut, F. (2020). Intención de abandono y abandono durante el primer curso de Formación Profesional de Grado Medio: un análisis tomando como referencia el concepto de implicación del estudiante (*student engagement*). *Estudios sobre Educación*, 39, 33-57.
- Colomé, M., Palacín, I., i Rubio, F. (2008). *Claus tutorials. Guia per a l'acompanyament i el suport tutorial*. Departament de Treball. Barcelona: Surt.
- Comisión Europea (2010). Comunicación de la Comisión. Europa 2020. Una estrategia para un crecimiento inteligente, sostenible e integrador. → [LINK](#)
- Del Pozo, J. A. (2012). *Competencias profesionales. Herramientas de evaluación: el portafolios, la rúbrica y las pruebas situacionales*. Narcea.
- Eccles, J. S., i Roeser, R. W. (2009). *Schools, academic motivation, and stage-environment fit*. A R. M. Lerner i L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology: Individual bases of adolescent development* (pàg. 404-434). John Wiley & Sons Inc. → [LINK](#)
- Elffers, L. (2012). One foot out the school door? Interpreting the risk for dropout upon the transition to post-secondary vocational education. *British Journal of Sociology of Education*, 33(1), 41-61. → [LINK](#)
- European Centre for the Development of Vocational Training. (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume II: evaluating policy impact*. Publications Office of the European Union. → [LINK](#)
- Fall, A. M., i Roberts, G. (2012). High school dropouts: Interactions between social context, self-perceptions, school engagement, and student dropout. *Journal of Adolescence*, 35(4), 787-798.
- Fisher, R., i Webb, K. (2006). Subject specialist pedagogy and initial teacher training for the learning and skills sector in England: the context, a response and some critical issues. *Journal of Further and Higher Education*, 30(4), 337-349.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., i Paris, A. H. (2004). School Engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59-109.
- Fundación Bertelsmann (2018). *Guía de orientación profesional coordinada. Manual práctico para una orientación profesional de calidad en el ámbito educativo* (2a ed.). Fundación Bertelsmann.
- Govern de les Illes Balears (2018). *Pla integral de formació professional de les Illes Balears 2018-2021*.

- Herrán, A. (2008). *Metodología didáctica en Educación Secundaria: Una perspectiva desde la Didáctica General*, Madrid, Mc Graw-Hill.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., i Stanne, M. B. (2000). *Cooperative learning methods: A meta-analysis*. Minneapolis University of Minnesota.
- Korthagen, F., Loughran, J., i Russell, T. (2006). Developing fundamental principles for teacher education programs and practices. *Teaching and Teacher Education*, 22(8), 1020-1041.
- Lapostolle, G., i Chevallier, T. (2008). Between necessity and constraints: The reform of teacher training in France (1990-2007). *Higher Education in Europe*, 33(4), 457-470.
- Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes de les Illes Balears. Butlletí Oficial de les Illes Balears núm. 99, de 4 d'agost de 2016, pàg. 24390-24424. → [LINK](#)
- Martínez Muñoz, M. (2018). El profesor como aliado de la orientación. A Fundación Bertelsmann. *Guía de orientación profesional coordinada. Manual práctico para una orientación profesional de calidad en el ámbito educativo* (pàg. 171-184). Fundación Bertelsmann.
- Muntaner, J. J., Pinya, C., i Mut, B. (2020). El impacto de las metodologías activas en los resultados académicos: un estudio de caso. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación del Profesorado*, 24(1), 96-114.
- Nielsen, K., i Tanggaard, L. (2015) Dropping out and a crisis of trust. *Nordic Psychology*, 67(2), 154-167. → [LINK](#)
- Ordre del conseller d'Educació i Universitat de 22 de maig de 2019 per la qual es regula el funcionament dels serveis d'orientació educativa, social i professional de les Illes Balears. BOIB núm. 70, de 25 de maig de 2019.
- Perrenoud, P. (2004). *Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar: profesionalización y razón pedagógica* (vol. 1). Graó.
- Pinya, C., Pomar, M. I., i Salvà-Mut, F. (2017). Prevenir el abandono educativo en la educación secundaria profesional: Aportaciones del alumnado y del profesorado. *Profesorado. Revista de Currículum y Formación de Profesorado*, 21(4), 95-117.
- Planas, J. (2013). La noción de competencia usada en Enseñanza Basada en Competencias: el contrasentido. A A. Luzón, i M. Torres (Comp.), *Las políticas de formación profesional en España y en Europa: perspectivas comparadas* (pàg. 73-97). Ediciones Octaedro.
- Quintana-Murci, E.; Tugores-Ques, M., i Salvà-Mut, F. (en premsa). Poor educational attainment, training opportunities and transitions to adulthood: the case of Spanish young women. A M. Vogel, i Arnell, L. (Eds.), *Living like a girl. Agency, social vulnerability and welfare measures in a European context*. Berghahn Books.
- Raffington Ameir, C. (2012). *Exploring the Impact of Career Mentoring on High School Dropout: A Qualitative Phenomenological Investigation* [tesi doctoral]. ProQuest LLC: Northcentral University. Florida.
- Rodicio García, M. L., i Iglesias Cortizas, M. (2011). La formación en competencias a través del Practicum: un estudio piloto. *Revista de Educación*, 354, 99-124.
- Romero Rodríguez, S. (2004). Aprender a construir proyectos profesionales y vitales. *REOP*, 15 (2), 337-354.
- Rumberger, R. W. (2011). *Dropping out. Why students drop out of high school and what can be done about it*. Harvard University Press. → [LINK](#)
- Salvà-Mut, F. (2018, 13-14 de desembre). *Acompañar la transición entre la educación secundaria obligatoria y la formación profesional: la perspectiva de la investigación* [conferència]. Seminario Internacional Continuar Formándose después de los 16: Los programas de apoyo a la transición entre la educación secundaria obligatoria y la formación profesional, Palma, Illes Balears, Espanya.

-
- Salvà-Mut, F., Sureda-Negre, J., Calvo-Sastre, A., i Oliver-Trobat, M. F. (2019). Educació i formació. A CES-UIB 2030, *Estudi sobre la perspectiva econòmica, social i mediambiental de les Illes Balears a l'Horitzó 2030* (H2030) (pàg. 253-372). Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. → [LINK](#)
- Tas, A., Selvitopu, A., Bora, V., i Demirkaya, Y. (2013). Reasons for Dropout for Vocational High School Students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(3), 1561-1565.
- Van Houtte, M., i Demanet, J. (2015). Vocational students' intention to drop out in Flanders: the role of teacher beliefs. *Profesorado, Revista de Currículum y Formación del Profesorado*, 19(3), 178-194.
- Van Houtte, M., i Van Maele, D. (2012). Students' sense of belonging in technical/vocational schools versus academic schools: The mediating role of faculty trust in students. *Teachers College Record*, 114(7), 1-36

